

Cserba Júlia

# Szörnyű és szép

## A 11. Lyoni Biennále

📍 Lyon, Franciaország

📅 2011. szeptember 15 - december 31.

Biennalék indulnak, biennalék halnak el, de mindig sok van belőlük a világban: napjainkban is legalább kétszázötven. Ilyen körülmények között óriási erőfeszítést igényel a programok szervezőitől, hogy felfigyeljen rájuk, beszéljen róluk a szakma, majd ennek eredményeként a szélesebb közönség is. Összehasonlítva a 2009-es *Venecei Biennále* 370 ezer fős látogatottságát a lyoniéval, azt látjuk, hogy 170 ezer látogatóval a franciáknak már két évvel ezelőtt sem volt szégyenkezni valójuk, az idei rendezvény pedig a megnyitóra érkezett többszáz újságíró-hírvivő túlnyomórészt elismerő véleményének köszönhetően egészen biztosan még több érdeklődőt fog vonzani.

A *Lyoni Biennále*<sup>1</sup> tehát felnőtt korba lépett, több helyszínen, több programmal, a négy legjelentősebb kiállítás mellett mintegy 150 egyéb eseménnyel várja

<sup>1</sup> [www.biennale-de-lyon.org](http://www.biennale-de-lyon.org)

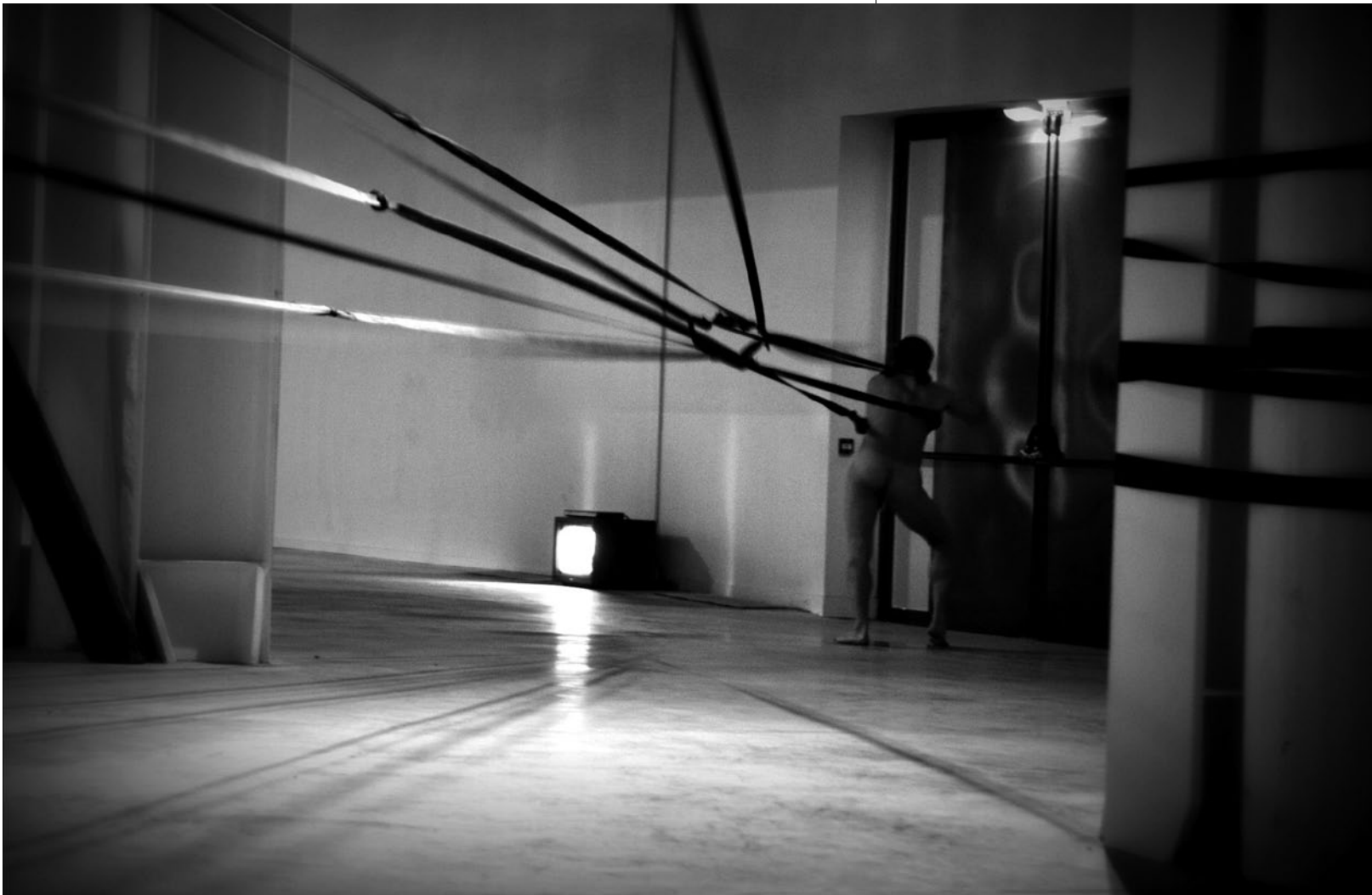
LAURA LIMA

Puxador / Pílares, 1998–2011, akció

<http://www.flickr.com/photos/grosclaude-serge/6287675181/sizes/o/in/photostream/>

© Serge Grosclaude

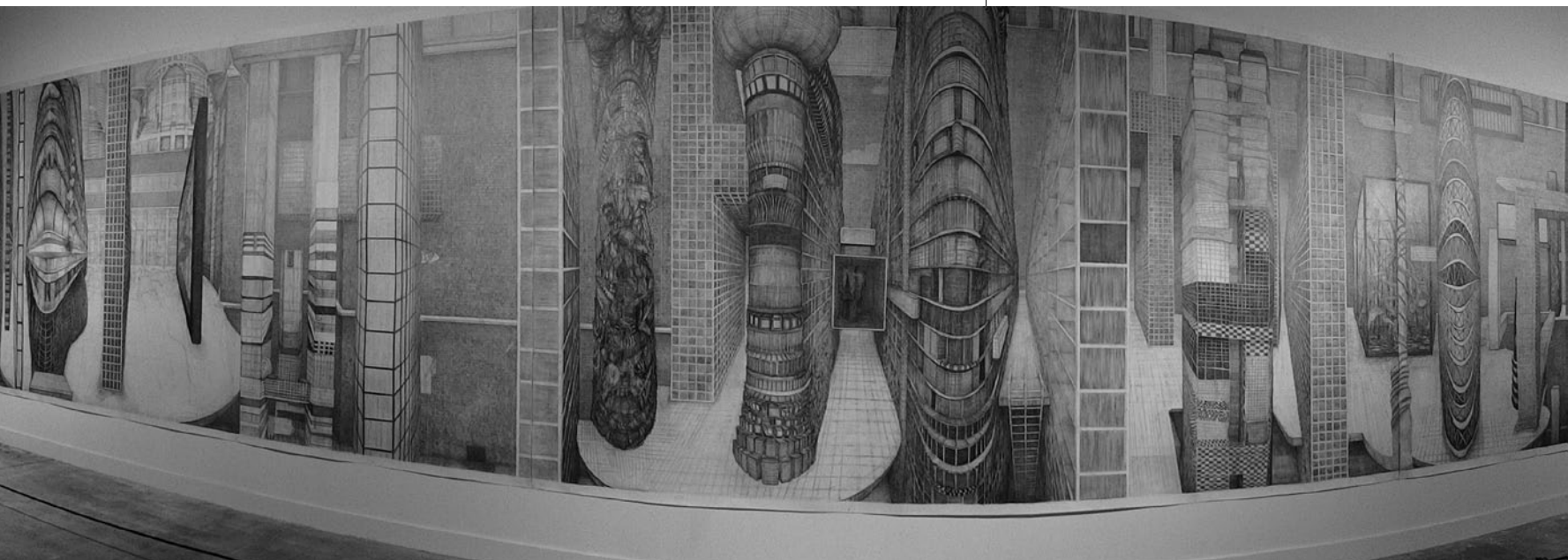
az érdeklődőket. Mindez természetesen nem lenne elegendő a sikerhez, hiszen a tartalom a döntő, az idei *Biennále* kurátorának, az argentin VICTORIA NOORTHOORNNAK köszönhetően azonban e téren sem lehet ok a panaszra. Míg a két évvel ezelőtti *Biennále* inkább a provokáció, a megdöbbenés és a keserű humor jegyében született alkotásokat részesítette előnyben (ez nem elmarasztaló kritika kíván lenni, csak ténymegállapítás), addig ezúttal inkább a hagyományos értelemben vett művészi alkotások kaptak helyet. A „hagyományos” távolról sem azt jelenti, hogy akadémikus, konvencionális művekről van szó. A legkülönfélébb és a legfejlettebb technikai eszközök felhasználásával készült kortárs művek ezek a javából, de a problémák megközelítése, feldolgozása, körüljárása abban az értelemben „hagyományosan művészi”, hogy mer esztétikus lenni, a negatív mellett pozitív érzelmeket kifejezni, érzelmekre hatni. Még mielőtt bárkiben is felmerülne az a gondolat, hogy egy női kurátor által rendezett „nőies” Biennaléről van szó, biztosíthatom az olvasót, hogy egy határozott elképzelést





PIERRE BISMOUTH  
 Quelques chose en moins, quelque chose en plus, 2008, akril, vászon, 10 kivágás,  
 Courtesy Jan Mot, Brüsszel, © Fotó: Cserba Júlia

ROBBIE CORNELISSEN  
 Het grote Geheugen X/ The Capacious Memory, 2011, papír, ceruza, © Fotó: Cserba Júlia



végigvezető, nagyon is markáns tárlatsorozatot láthatnak a látogatók. Mit is kívánt létrehozni Victoria Noorthoorn? Egy olyan képzőművészeti eseményt, amelynek alkotásai az egyéni és társadalmi problémák felmutatásával egyidejűleg a képzőművészet – a műkereskedelem dominanciájának és a tendenciák diktátumának köszönhetően – szinte teljesen feledésbe merült klasszikus feladatát, szerepét is betöltik: szebbé, kellemesebbé teszik életünket, megtisztítják agyunkat, lelkünket. Emiatt tartja Victoria Noorthoorn, saját kifejezésével élve, a *Biennále* „csomópontjának”, centrumának azt a kiállítást, amely a Fondation Lea et Napoleon Bullukianban kapott helyet, és amit RICHARD BUCKMINSTER FULLER és YONA FRIEDMAN neve fémjelez. Mind Fuller, az építész, formatervező, feltaláló, költő és művész, mind pedig Friedman, a „megvalósítható utópia” építész-e életünk szebbé tételén, életminőségünk javításán, az ember és a természet harmóniájának megőrzésén fáradozott, mindezt a komplex gondolkodásra, a különböző alkotói területekre kiterjedő együttes vizsgálatra alapozva. Az Alapítvány kertjében Fuller két geodéziai kupoláját, a kiállítóteremben pedig Friedman egy kartonból készített szobor-architekturáját állították fel. Ez utóbbiban összegeződik Friedmannak az az építészeti vezérelve, hogy a jövő lakói előre nem látható igényeihez igazítható, átrendezhető lakóhelyeket kell létrehozni. E két nagy előd munkássága inspirálta a fiatal kolumbiai művész, NICOLÁS PARIS rajzokból, geometrikus formájú tárgyakból összeállított makettjét, az *Utopia in Waiting*-et, amelynek elrendezését az előzetes tervezés és a véletlenszerűség határozta meg.



ROBERT KUŚMIROWSKI  
Stronghold, 2011, installáció, 5 × 12 × 12 m, © Fotó: Cserba Júlia

A Biennále tervén dolgozó Victoria Noorthoorn a műtermeket végiglátogatva, elsősorban azt kutatta, hogy milyen kérdéseket tesznek fel maguknak a ma művészei, majd hogyan építik be azokat a munkájukba, mennyire hagyatkoznak fantáziájukra, mennyire engedik szabadon képzelőerejüket. A kiválasztás egyik fontos kritériumának tartotta, hogy a művész világosan fejezze ki magát, szükségtelenné téve minden kommentárt, magyarázatot. A végső válogatás sokféle indítatásból született, különböző technikával, más-más földrészén, más-más társadalmi környezetben készült alkotásai ébresztették rá a kurátort arra, hogy a kiválasztott művek tökéletesen egybeesnek W. B. Yeats egyik versének<sup>2</sup> gondolatával. Így kapta a Biennále az *Une terrible beauté est née* címet.

2 W. B. Yeats: *Easter*, 1916

Az egymásnak ellentmondó, de többnyire egymás nyomába szegődő két fogalom, a szörnyű és a szép tömören összefoglalja nemcsak az emberiség múltját, de jelenét, és talán nem tűnünk ok nélkül pesszimistának, ha azt állítjuk, hogy jövőjét is.

A *Biennále* egyik központi kiállítóhelye a harmincas években épült, korábban cukorraktárként szolgáló Sucrière. Rajzok, festmények, szobrok, videók, installációk, monumentális és közelebbi vizsgálódást igénylő, személyesebb alkotások váltogatják egymást. Az egyik falat AUGUSTO DE CAMPOS (1931) brazil költő kalligrammjai borítják, egy másikat a holland ROBBIE CORNELISSEN (1954) képzeletbeli építészeti elemeket folyamammá rendező ceruzarajzai. A betanított munkásból lett közgazdász és ENSZ-alkalmazott, a költészet, a szó és a kép kapcsolatára építő képzőművész, ROBERT FILLIOU (1926-1987) *Recherche sur l'origine* című, 1974-ben Berlinben készített installációjának nyolcvanöt méteres hosszúságban kanyargó, zárt tereket képező falait az emberiség nagy felfedezéseinek írt és rajzolt összegezését tartalmazó apró vászondarabok borítják. Gigantikus méretű installáció a lengyel ROBERT KUŚMIROWSKI (1973) *Strongholdja* is. A földszinten csak rozsdás falait járhatjuk körbe, ahhoz, hogy belélelhassuk, mit is rejtenek ezek a falak, az emeletre kell fölmennünk. Körös-

körül könyvespolcok, középen füstöt eregető kazán, tűz táplálására szánt farakás, a földön szétszórta, elégetésre váró könyvek...

A kameruni BARTHÉLEMY TOGUO (1967) ötvenöt afrikai állam drámai helyzetére utaló ötvenöt koporsót halmozott egymásra, a belga MICHEL HUISMAN (1957) levágott lábú, ketrecbe zárt játékmackója Geiger-Müller-számlálót tart a kezében, és ha megnyomunk egy gombot, hatalmas robbanás hangja rázza meg a termet (N°84 »Document 2000 Hiroshima«). Az abszurd és a giccs keveredik a spiritualitással a belga GUILLAUM BIJL (1947) installációjában, a *La Nonne de Bruges*-ben.

Egy másik helyszínen, a Musée d'Art Contemporain-ben – amelynek épületéről érdemes megemlíteni, hogy tervezője Renzo Piano – egy teljes termet tölt meg a Berlinben élő perui FERNANDO BRYCE (1965) *L'Humanité* tusrajz-sorozata (2010): a harmincas évek kezdetétől a II. világháború kitöréséig megjelent filmplakátok és különböző politikai beállítottságú német, francia, angol és dél-amerikai újságok első oldalainak kézzel megrajzolt-megírt pontos másolatai dokumentálják az évtized történéseit. ALEXANDER

SCELLOW (1974) Storyboard-sorozata is rajzokból áll: jegyzetömb lapjaira rajzolt képes napló a mindennapok városi élményeiből. A zimbabwei VIRGINIA CHIHOTA (1983) rajzainak témája a baba, mint az alárendelt, ellenállásra képtelen nő szimbóluma.

Mindenképpen ki kell emelni még egy, a rajz műfajához tartozó kiállítási élményt. Egy félreeső, kisebb teremben, távol a hangzavartól, MORTON FELDMANNnak (1926-1987), a XX. századi zene nagy alakjának egy konferencia alkalmával készített „improvizációs” rajzait láthatjuk, melyeket a zene vizuális átíratként is felfoghatunk. Ezt sugallja a rendezés is, hiszen az egyformán keretezett, hol a falra akasztott, hol arra merőlegesen elhelyezett rajzok a kotta hangjegyeinek ritmikus rendjét idézik.

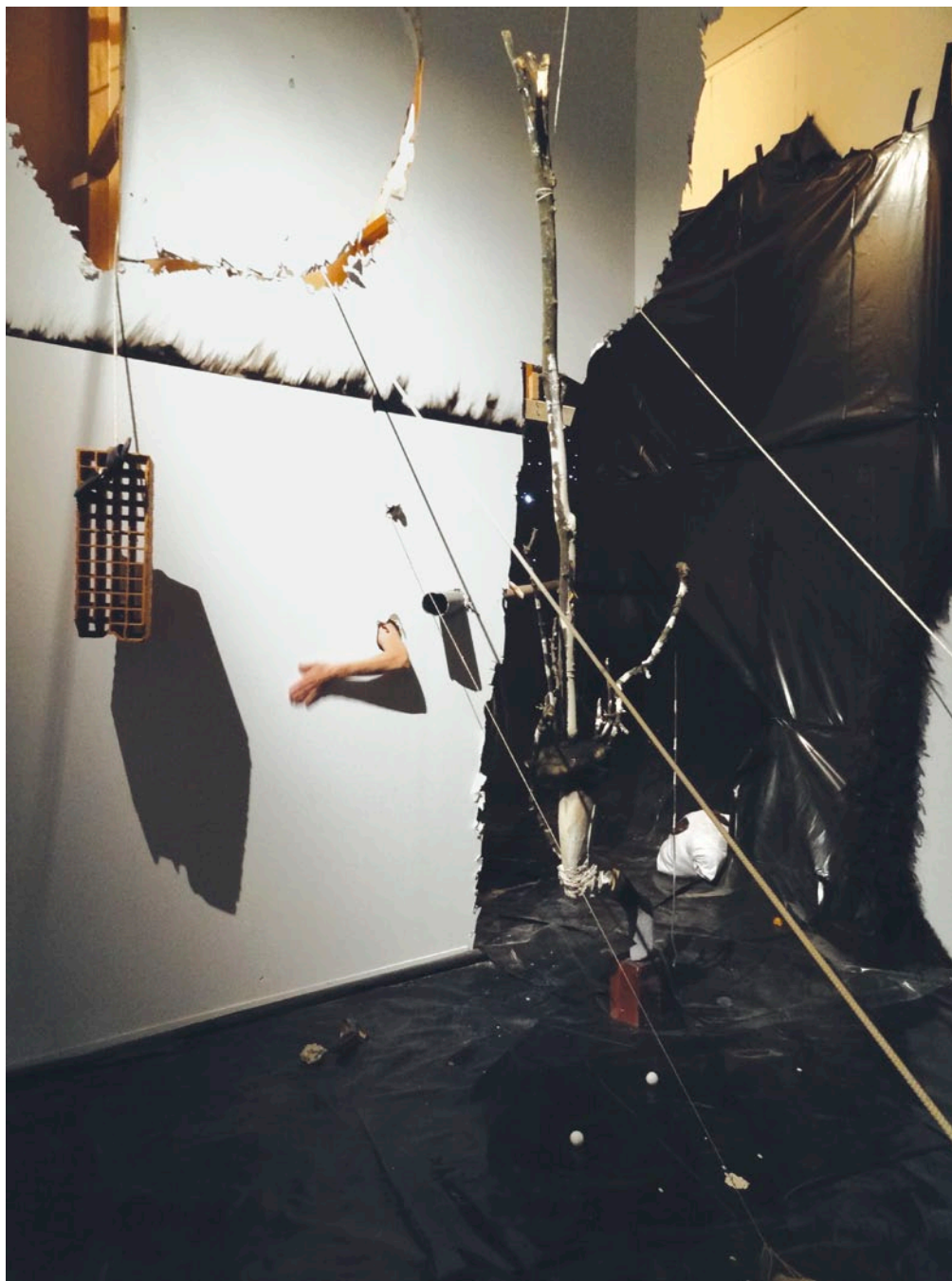
Az általunk ismert világot ki lehet szélesíteni, és akkor a sötét zónák is megvilágosodnak - állítja DIEGO BIANCHI (1969), aki minden bizonnyal féktelen képzeleterejével ragadta meg Victoria Noorthoorn figyelmét. A *The ultimate Realities* fekete műanyag ponyvával borított szobájában a legelképezhetőbb képződmények között sétálhatunk, semmi sem arra szolgál, amire eredetileg szánták: itt egy fotelbe süppedő hatalmas szikla, amott egy üvegkupakkal teletömött mosógépdob sárgarépával ékesítve, lábban végződő oszlop, fej nélküli figurák lehetetlen pózokban, falból kinyúló, mozgó kéz. Ez utóbbi valódi, és a művész kereskedelmi forgalomba nem kerül tulajdona. A kéz a „főszereplője” a kolumbiai JOSÉ ALEJANDRO RESTREPO (1959) videójának, az *El arte de la retórica manuel*-nek (2010). A vásznon egy politikust látunk beszélni, szavait nem halljuk, de gesztusai kellőképpen informatív ahhoz, hogy tökéletesen helyettesítsék a hangját. Lyon külvárosában, egy valaha selyemgyárként működő telep lebontás alatt álló épületei között terül el JORGE MACCHI (1963) argentin művész installációja, a *Marienbad 2011*. Az Alain Resnais filmjére<sup>3</sup> utaló franciakert éles ellentéte az

3 Alain Resnais: L'Année dernière à Marienbad (Tavaly Marienbadban), 1961

MICHEL HUISMAN  
N°74 (Surrendering Birds), 1999, 75 madár, fa, fém, kartondoboz, festék  
<http://www.flickr.com/photos/thioboy/6180746290/sizes/o/in/photostream>, © Christophe Ramonet



üresen meredő környező épületekkel, s furcsa módon nem groteszk helyzetet, sokkal inkább nosztalgikus atmoszférát teremt. Ugyanitt, az Usine T.A.S.E.-ban találkozhatunk a brazil LAURA LIMA (1971) élő elemeket is alkalmazó munkájával: negyven rikító színű tollakkal ékesített baromfival (*Gala Chicken and Gala Coop*, 2004-2011). Ez az installáció jó példa arra, hogy egy szimbólum, egy szó, egy tárgy vagy éppen egy műalkotás interpretálása milyen nagymértékben függ a néző megélt tapasztalataitól, kulturális közegétől. Míg erről az installációról a dél-amerikai közönség inkább a riói karneválra, addig az európai a „páváskodó” magamutogatásra, a külsőségekre épülő társadalmi megítélésre asszociál. Laura Limának egy másik szokatlan munkája is szerepel a Biennálén, a *Puxador*: mezítelen férfi hatalmas méretű üzemcsarnokot keresztül-kasul behálózó, oszlopokra tekeredő, egy pontban összefutó fekete szíjak kötegét húzza előre, mintha véget nem érő, sziszifuszi erőlködésével az oszlopokat akarná kimozdítani helyükről. (A kimerítő feladatot időről-időre ikertesvére veszi át tőle.) A látvány lenyűgöző: lassú mozdulatok, megfeszülő izmok. Műron *Diszkoszvetője*, Tiziano *Sziszifusza*, Michelangelo *Dávidja*, Courbet *Birkózókja*, Rodin *Saint Jean-Baptiste-ja*? Az örök Férfi. A Biennálén szerzett benyomásokat összegezve megállapíthatjuk, hogy jó választás volt egy más földrészen élő, a világra nem európai szemmel tekintő kurátorra bízni a feladatot. Ráadásul Victoria Noorthoornnak nemcsak fiatalossága, frissessége, szenzibilitása és szakmai hozzáértése, de a divatos tendenciákon felülemelkedni képes merészsége is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a nemzetközi művészeti életben egyre nagyobb figyelmet kapó *Lyon-i Biennále* a korábbiaknál is sikerebb legyen.



DIEGO BIANCHI  
Ultimated Realities, 2011, installáció cement, műanyag, fa, üveg, emberi haj,  
újság, bútor, ruha, csomagolóanyag, stb., © Fotó: Cserba Júlia

LAURA LIMA  
*Puxador / Pilares*, 1998–2011, akció, © Fotó: Cserba Júlia

